

Üks valu, üks melu, üks elu

Heljo Mänd „Päikesepiim“, 2014 TEA

Kõnnin raamatupoos. Mu pilk peatub lihtsal putkedega illustreeritud valgel raamatul. „Päikesepiim“ - loen ma, Heljo Mänd. Meenub lapsepõlv, kui ema õhtuti, mina poolnes, just selleltsamalt autorilt vahvaid lugusid ette luges. Tuntud lastekirjanik täiskasvanute luuleteoste riiulis, huvitav. Haaran ootusärevalt kõite ning avan juhuslikult leheküljelt:

Maailm on meri

ja mina – rand.

Liivaterades laulab

andeksand.

Milline vaikselt karjув tundeküllasus, milline kõiksuse kokkuvõtt! Minu raamaturiiul ei või eksisteerida ilma selle teoseta, need read peavad mu toas elama. Loetud eurode eest soetan endale ühe inimese elu, jäämata sentigi vaesemaks.

Tume talveõhk kohkub „Päikesepiima“ ees, tunnen valgust endasse voolamas, kui teel koju esimesi värse loen. Esmalt tabab mind ootamatu äratundmisrõõm. Luulesse põimitud elu algusaastad on edasi antud puhtalt, tõetruult (vältimata karmi reaalsust: *Milline malbus kehas, / kus pühakoda! / Ainult ... elu on terav kui oda.*), kuid vaid paari leheküljega. Kõik edasine on minu jaoks kohati ennustus või aimdus tulevikust. Algab varajane täiskasvanuiga, eneseotsing. Autor on väga selgelt kujutanud aega, mil inimvõrsed uitavad elu võimaluste metsas ning teevad vigu, kohtuvad valede inimestega, kuid lõpuks leiavad oma päevade katuse. See osa luuletustest on noorele inimesele aktuaalseim. Samas ehk igavavõitu, kuna

ümberjutustatud olevik ei pruugi olla paeluv. Minu jaoks suudab Mänd vastupidist – avastan avastamise uusi tahke, loen luulet kui avastamisõpetust.

[...]

pilveks, kes tuuleks,

kes kimalaseks.

Kes tuli tagasi kodukaseks,

kes jäi püsima latva,

kes rohtu.

Ükski ei hoomanud enam

eluohtu.

Ristinud end suure õhinaga luuletuste minategelaseks, põlen ootusest, mis minust edasi saab. Valus on lugeda, kuid esimene armastus justkui magusalõhnaline lilla takjas, mis puudutades kohe külge hakkab, end vahedate konksudega pikaks ajaks varrukasse haagib. Teravate ogadena kriibivad sõnad mu kurku. Õnneks mitte kaua.

„Ära nuta lilleke. Elu on nagu Ameerika mäed. Ei ole päikest ilma vihmata. Iga asi on millekski hea...“ Need klišeed kehtivad paratamatult „Päikesepiimas“. Lõppude lõpuks, mainin taas, kirjeldab teos inimese elu - see ongi üks suur klišee. Ometi leian, et Mänd pole terves luulekogus kasutanud ühtki kulunud sõnakõlksu. Vastupidi, ta loob ise neid teistele kasutamiseks, sünnitab kulunu värskesks.

Koidab olemise helgem aeg. Hakkan fiktiivset ennast leidma, saan sõbraks vaikusega, kummitavate mõtetega, unetute öödega. Autor tekitab minus mugava üksilduse tunde, lausa soe hakkab. Värelev lõõm nagu lõkkeleek valitseb järgmistes luuletustes. Ma armun:

Nüüd on hinges vaikus.

Mitte tüüine tühjus.

Hinges kõnnib ringi

armastuse ühtsus

[...]

Kõrgus. Kõrgus. Kõrgus.

Sõnajalaõis.

Jumal märkamatult

mind Su sooviks löi.

Mõneks leheküljeks jagub rahulikku õndsust. Sünnivad lapsed. Mänd, kirjeldades, kuidas indu täis järglased saavad oma elujõu, imedes emast päikesepiima, mainib elegantselt teose pealkirja: *Suudpidi päikesepiimast / mind imesid tilgatuks, / kuid minu valgete rindade kaudu / terendab maailmauks*. Terve raamat saab siinkohal teise mõtte - keskele teemale, elule, lisandub Päike. Kõik, mida meie eksistents hoomab, tuleneb ühest lätest. Nõnda vaikselt, justkui märkamatult suudab autor toonitada olulisimat.

Järsku kukun mineviku kuristiku lõikavate terade otsa. Meenub noorus, valed valikud, valed inimesed. Kirjaniku kirjeldatud katkised killud, närbunud pungad haavavad mindki. Tahaksin karjuda, aga läbi luuletamise. Männi loomingust kiirgab mulle palju inspiratsiooni.

Noorele tuleb täiesti tundmatuna luulekogu järgmine osa, kus autor süüvib minategelasse, lahendamaks mineviku keerdkäike ning tulevikumõistatusi. Luuletused õpetavad vaikselt, leebelt (kohati karmilt) mind keskealise naisega samastuma. Paari luuletusega olen viiekümneaastane ennast tasapisi sõrmeotstega kompav inimene. Kuna seda

teemat kirjeldava luule osakaal on suurim, sulan minategelasega taas jäägitult ühte. Samal ajal nii uudne kui ka tuttav tunne. Tasapisi saan endaga sinasõbraks.

Luulekogu viimane peatükk on umbes sama osakaaluga, kui oli noorusaeg. Saan vanaks. Mul on võimalus kogeda seni tundmatut elatunupõlve. Kuidas nad end tunnevad, need kaheksakümneaastased? Esialgu tajun valu nii vaimus kui kehas.

Nägu pisarais,

paistes, turdunud,

on murest

urdunud.

Käib küürus,

jääb endale jalgu.

Valu igasse

varbasse valgub.

Elu lõppeb aga lepliku õndsusega, maailmale andestamisega. Kõik ilmas avastanud, jääb üle vaid kombata uusi radu enda sees. Sellist vanadust olen osanud varemgi ette kujutada. Viimased read näivad oletuste kinnitustena. Tunnen end sajaastasena: *Maailm on kõigega leppinud. / Noogutab. Jaatab. / Hämaras pilk / pimedusse vaatab.*

Männi metafoorid on meeletult tabavad. Raskuseta suudan tunda end pisikese rohukõrrena (*Hingekõrgusel / kõigun kui kõrreke, / olen / oalillevarreke.*) või hoopis terve maailmana (*Kõikjal on valge, / pole ainsatki valet. / Maailmal on äkki / minu enese pale.*). Hakkan aknast välja vaadates igas liikuvast või liikumatus objektis hinge nägema.

Vastupidiselt tema eelmisele täiskasvanuile mõeldud luulekogule „Hingamisruum“, kus enamik luuletusi on loodud vabavärsis, on Mänd meisterlikult kasutanud riimi. Aeg-ajalt tekib selge rütm, ent etteaimamatud sõnamängud on hoopis sagedasemad.

Lugenud teose nüüdseks mitu korda läbi, tunnen, et elasin paralleelelu. Kellegi teise mured, rõõmud ning läbielamised said minu omaks. Saja aasta võrra rikkamana oskan osavamalt koguda ja targemalt jagada enda sooja päiksepiima.

Ulakass 2015